

# ARNIKUM

**ARNIKA**  
ČTVRTLETNÍK  
SDRUŽENÍ ARNIKA

3-2008

## Arnika pomohla pěti nemocnicím omezit rizikové zdravotní pomůcky z PVC

O invazi nebezpečných hraček z PVC, které v posledních letech zaplavily česká hračkářství, se už všeobecně ví. Méně známou skutečností je, že se ze stejného materiálu vyrábí i velké množství zdravotnických pomůcek používaných například na novorozeneckých odděleních. Arnika proto část svých aktivit zaměřila na tuto problematiku a začala spolupracovat přímo s nemocnicemi. Do projektu se zatím zapojilo pět nemocnic, které se rozhodly rizikové zdravotní pomůcky výrazně omezit nebo je zcela nahradit.

**K** zdravotnickému vybavení z PVC nejčastěji patří vaky na skladování krve, umělých výživ nebo léčivých roztoků, dále hadičky, jimiž tyto tekutiny protékají nebo třeba dýchací masky a trubičky. Kvůli ohebnosti a pružnosti těchto pomůcek se při výrobě přidávají k surovému PVC tzv. změkčovadla. Nejčastěji jde o látku známou pod zkratkou DEHP neboli di-(2-ethylhexyl) ftalát. Mnoho studií na zvířatech potvrdilo, že se jedná o chemikálii, která působí negativně na reprodukční orgány, hormonální systém, a způsobuje vrozené vady. Hromadí se také v játrech a ledvinách a přispívá k výskytu astmatu u malých dětí. Díky svým účinkům na lidské zdraví je DEHP omezován nebo i zakázán pro výrobu kosmetiky a dětských hraček. Od začátku loňského roku platí v zemích Evropské unie nařízení, podle kterého nesmí být koncentrace

tohoto i dalších ftalátů v hračkách a výrobcích pro děti vyšší než 0,1 %. DEHP se však stále přidává do zdravotnických pomůcek, kde může tvořit až 40 % z jejich hmotnosti.

### Nejvíce ohrožení pacienti

Účinkům ftalátů DEHP a obdobných změkčovadel jsou nejvíce vystaveni novorozenci na jednotkách intenzivní péče a pacienti na dialýze. Právě oni totiž přichází do opakovaného kontaktu s řadou zdravotnických pomůcek obsahujících tyto látky. Množství uvolněných ftalátů je závislé na délce léčby, velikosti kontaktního místa a složení kontaktního roztoku např. DEHP se snadno rozpouští v tekutinách s obsahem tuku. Obzvláště citlivé na působení ftalátů jsou předčasně narozené děti. Jejich reprodukční systém je stále ve vývinu a vzhledem k jejich nízké váze je příjem ftalátů na kilogram tělesné váhy mnohonásobně vyšší, než u dospělých pacientů.

Používání nebezpečných PVC pomůcek je mnohdy zcela zbytečné. V současné době za ně už existují bezpečnější náhrady. Vedoucí kampaně „Nehrajme si s PVC“ Ing. Miroslava Jopková z Arniky dodává: „Na trhu se začíná pokračování na str. 3

### Za pět minut dvanáct

„Ty pracuješ v TÉ ARNICE?“ ptá se mě trochu štitivě kamarád.

„No...“ přisvědčím.

„Aha,“ dramatická pauza, tazatel se zamyslí. „...A ty tomu jako věříš?“

„Víš, bez toho se to dělat nedá. Takže jo, věřím.“

Následuje krátký rozhovor o tom, co Arnika dělá, co se nám už povedlo a jak pracujeme.

Následuje opět „Aha...“ dramatická pauza a často udivené: „To je docela dobrý...“

Většinou mě překvapí, jak snadno lze lidem v mém okolí vysvětlit, jak takové ekologické sdružení funguje a že to, co prosazujeme, je opravdu ochrana životního prostředí nás všech a také to, aby instituce, které si platíme z daní, opravdu pracovaly tak, jak mají, a podle zákona. Proto nechápu, proč je tak složité jiným lidem vysvětlit, že naším cílem není primárně zdržovat ani brzdit pokrok. Až úřady povedou upřímnou diskuzi s občany o tom, co má být vystavěno na obecních pozemcích, a až budou brát vážně hodnoty přírody a životního prostředí, rádi se přestaneme odvolávat. Až přestane být úředníkům zatěžko vzít v úvahu i názory lidí, kteří s nimi nesouhlasí, a diskutovat s nimi, přestaneme je vláčet tiskem a nebudeme podávat žaloby.

Už se těším...

Kateřina Režná  
členka rady  
Arniky



Obzvláště citlivé na působení ftalátů jsou předčasně narozené děti. Jejich reprodukční systém je stále ve vývinu a vzhledem k jejich nízké váze je příjem ftalátů na kilogram tělesné váhy mnohonásobně vyšší než u dospělých pacientů. Foto: Libor Valda

## Karel Kerouš: Odrazem stavu životního prostředí je lidské zdraví

S přírodou a její ochranou je život pana Karla Kerouše provázán dlouhodobě. Znamý odborník na plazy a obojživelníky pracuje na České inspekci životního prostředí (ČIŽP) jako vedoucí Oddělení ochrany přírody pro Prahu a Střední Čechy. K problematice ochrany přírody vydal několik odborných publikací a množství článků. Ptali jsme se ho především na problémy spojené s prací inspektora ČIŽP.

### \* Jaké případy porušování zákonů ohledně ochrany přírody řešíte nejčastěji? S čím se na vás lidé obrací především?

Jde o hodně širokou otázku. Z legislativního hlediska řešíme případy týkající se ochrany živočišných i rostlinných druhů včetně těch exotických. Pod naše oddělení spadá i dohled nad dodržováním zákona o ochraně přírody a krajiny. Sem patří ochrana biotopů, mimolesních dřevin ale třeba i lokalit Natury 2000 apod. Také se zabýváme oblastí genetiky modifikovaných organismů a dohledem nad činností zoologických zahrad, takže vidíte, že toho opravdu není málo, přičemž jsem nevyjmenoval všechno. Poslední dobou dostáváme od občanů přibližně tři až čtyři podněty denně, které musíme prošetřit, takže si na nedostatek práce určitě nestěžujeme.

### \* Liší se podněty od lidí v závislosti na čase?

Určitě, například povolení ke kácení dřevin bývají vydávána zpravidla do 31. března. Podle mě je to chyba, protože někdy končí období tzv. vegetačního klidu dřív. V Praze nebo ve většině Středních Čech, když pominu Brdy a další vyšší partie, je tou dobou nastartováno hnízdní období některých druhů ptáků. Například sýkory a další stálí ptáci mohou už vyvádět mladé. Většina lidí ale i přesto nechává kácení stromů na poslední chvíli. Ke konci března proto býváme doslova zavaleni podněty ohledně porážení dřevin. Od května do srpna se na nás zase lidé obrací s desítkami podnětů kvůli rorýsům. Tito velmi podivuhodní a bohužel ohrožení ptáci často využívají ke hnízdění větrací šachty domů. Největší kolonie jsou na sídlištích. Při zateplování objektů, ale bývají jejich hnízdiště zakrývána. Přitom rorýsi domům nijak neškodí, vřdyt ani nestaví hnízdo. Pouze vysedí mladé a po třech měsících odlétnou. Lidem proto hlavně vysvětlujeme, jak ochránit rorýse a současně provést potřebné zateplení, než abychom rozdávali pokuty.

Nezanedbatelné procento podnětů se týká územních plánů. Jde o velmi složitý problém. Územní plány se pod návalem změn hroutí a zastavují se tak i oblasti, které jsou nenahraditelné pro ekologickou stabilitu. Pokud bych měl porovnat situaci ve velkých městech spadajících pod naši působnost, tak zcela nejhorší je to v Praze. Praha má sice velký přírodní potenciál, k jeho využití ale nedochází. Jsme svědky soustavného ukrajování zelených ploch. Velmi mě třeba mrzí, že zde skoro vůbec nevznikají nové parky. Pokud by podobně přemýšleli naši předci, tak by v Praze nebyla Stromovka, Riegrovy sady ani další krásná místa.

### \* Čím je podle vás způsobeno, že v naší zemi jsou zákony chránící přírodu a životní prostředí tak často porušovány?

Zčásti je důvodem rychlý nástup tržní ekonomiky, ale podstatnější je zřejmě dlouhá zkušenost s nedemokratickým režimem. Nastolené podmínky donutily lidi, aby nejednali přímo, aby nejednali korektně, což ovlivnilo jejich charakter. I když to možná

nevypadá, tak jsem ale optimista a věřím, že vývoj povede k lepšímu. Nastupující generace je v mnoha ohledech sice dravější, současně ovšem hraje víc podle pravidel.

To neznamená, že nemám o přírodu a ekosystém obavy. Výrazem stavu přírody je stav životního prostředí a odrazem stavu životního prostředí je lidské zdraví. Například vysoký výskyt alergií je projevem určité ztráty stability. Mám strach, abychom nedošli do fáze, kdy bude celý ekosystém, řetěz, jehož jsme součástí, natolik rozhozen, že z něho vypadneme. Tím neříkám, že je třeba brzdit vývoj, ale že je třeba brzdit jeho negativní vlivy. Jako příklad můžu uvést toho rorýse. Samozřejmě mě těší, že paneláky jsou i přes nemalé náklady zateplovány, ale na druhou stranu, je takový problém nechat tam otvory, aby mohli rorýsi hnízdit?



Karel Kerouš s hroznýmsem, který byl nalezen v zuboženém stavu v popelnici. Foto: Jan Losenický, Arnika

### \* Můžete nám popsat kauzu, která vás v poslední době nejvíc naštvála nebo překvapila?

Hodně podivnou módou se staly dřevěné sochy dělané z živých stromů. Jejich autoři si snad vůbec neuvědomují, že strom je živý organismus. Klasickým příkladem bezohlednosti k přírodě byla kauza spojená s jednou firmou sídlící v Žampachu ve Středních Čechách. Po koupi pozemku zde společnost zcela zničila biotop na břehu Sázavy, přestože ke změnám neměla povolení a jedná se o území spadající pod Naturu 2000. V daném biotopu se nacházely i zvláště chráněné druhy živočichů, které už tam nyní žít nemohou.

### \* Často zmiňovaným tématem je ubývání živočišných i rostlinných druhů a snižování druhové pestrosti nebo-li biodiverzity. Nakolik se tento problém týká ČR?

Bohužel dost. Hodně se zajímám o obojživelníky a plazy a asi před patnácti lety jsem napsal studii o jejich výskytu v Praze. Nyní připravuji její aktualizaci a příliš veselé psaní to nebude. Počty hadů i žab se výrazně snížily, z některých lokalit zmizeli nadobro. Například v Milíčkovském lese byly dříve rozsáhlé populace skokanů, ropuch, kuněk, čolků nebo užovek. Člověk si musel dávat pozor, aby na nějakou užovku nešlápnul. Dnes je tam vzácná a podobné je to i s ostatními druhy. Problémem není jen ztráta

pokračování na str. 3 ►

### ► pokračování ze strany 2

cenných biotopů, ale i zvýšení tlaku na ně. Vyšší hustota zástavby spolu s mizením zelených ploch znamená, že ta zbývající území jsou využívána více, mnohdy až nad únosnou mez. To se týká například zmíněného Milíčovského lesa. Svoji roli hrají i neživé faktory, jako třeba znečištění dopravou a průmyslem, těžké kovy negativně působí na rozmnožování atd. Rychle v naší přírodě ubývá například velkých brouků jako jsou střevlíci nebo roháči. Příroda se sice dokáže poměrně rychle obnovovat, důkazem může být současný hojný výskyt krkavcovitých ptáků nebo rozšíření některých druhů motýlů například babočky admirála nebo babočky osikové. Současné změny jsou ale natolik rychlé, že některé druhy se přizpůsobit nedokážou a mizí.

### \* Jak vnímáte roli neziskových ekologických organizací?

Určitě považuji jejich význam za strašně velký. V některých ohledech jsou nezastupitelné. Jejich výhodou je, že stojí mimo státní správu, která je nemůže díky podpoře veřejnosti ignorovat. Je ale důležité, aby si opravdu dokázali podporu lidí získat a současně se opíraly o odborné znalosti.

### \* Dozvěděl jsem se, že vaším velkým koníčkem byl chov plazů. Nyní je už ale nechováte, proč?

Je to takový můj životní vývoj. Když jsem byl mladší, tak jsem se teraristikou zabýval velice intenzivně. Choval jsem například několik druhů afrických hadů typu jedovatých zmijí a další. Vždy mě ale nejvíc zajímala volně žijící zvířata a články jsem čím dál častěji zakončoval tvrzením, že nejlepším teráriem je volná příroda. Nakonec jsem se teraristiky postupně vzdal. V kanceláři sice několik hadů mám, ale jde o nalezené, k nimž jsem se dostal díky své práci, a kterým jsem ještě nestihl najít vhodné adoptivní chovatele.

### \* Kdybyste měl srovnat situaci v České republice a v zahraničí, ve kterých zemích mají lidé lepší vztah k životnímu prostředí?

Asi ve všech zemích na západ od Aše, opravdu, ve všech západních zemích, kde je demokratická tradice. Svoji práci jsem už tak deformovaný, že při sledování filmů pozoruji občas více exteriéry než samotný děj a nikdy v těch městech nevidím ořezané pahýly místo stromů. Zato u nás, když projíždíte v zimě českými městy, tak je to jeden necitlivě ořezaný strom vedle druhého. Dalším měřítkem může být i společenské postavení ekologů a ochránců životního prostředí v těchto zemích. Finančně je to sice obdobné jako u nás, manažeři a podobné profese si vydělají i tam několika násobně víc, ale společenský kredit mají lidé zabývající se profesionálně ochranou životního prostředí vysoký. V naší zemi je stále problém, že se vysloví označení zelený, a tím to končí. I v médiích často strkají vědce ekology, laické ochránáře, členy zelených neziskových organizací nebo třeba i státní úředníky spadající pod ministerstvo životního prostředí do jedné škatulky.

### \* Máte nějaké životní motto či myšlenku, která vás provází životem?

V životě mě hodně ovlivnil známý přírodovědec Dr. Vojen Ložek, který byl mým pedagogem. Při jedné důležité příležitosti řekl nezapomenutelnou věc: „Kdyby nedejbože spadnul Svatovítský chrám, tak by to byla strašná škoda - ale ono by se zase tolik nestalo. Máme ho tak zdokumentovaný a k dispozici takovou techniku, že bychom ho dokázali postavit beze změn znovu a vypadal by stejně jako dřív. Pokud ale spadne ekosystém, tak už ho nikdo nikdy nedá dohromady.“

Jan Losenický

### ► pokračování ze strany 1

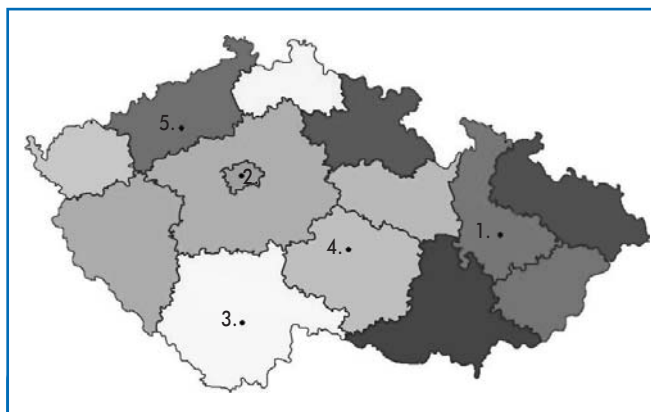
prosazovat stále více alternativních produktů. Využívá se plastů, do nichž není nutné přidávat změkčovadla, nebo se místo ftalátů uplatňují šetrnější látky. Podle výzkumných zpráv jsou z toxikologického hlediska vhodnější náhradou například citráty.“

## Úspěšná spolupráce s nemocnicemi

Problematice nebezpečných zdravotnických pomůcek se Arnika věnuje už od roku 2002. Na začátku projektu „Zdravotnictví bez PVC“ Arnika oslovovala různé nemocnice a informovala je o kampani. Prvním zařízením, které se zavázalo ke spolupráci, bylo novorozenecké oddělení ve fakultní nemocnici v Olomouci. Výměně zdravotnických prostředků předcházela revize plastových pomůcek tzv. PVC audit, při kterém se zjišťovalo z jakého jsou materiálu. Do tří let od auditu oddělení vyměnilo 95 % všech nebezpečných pomůcek. Obdobně se zachovalo i novorozenecké oddělení Nemocnice v Českých Budějovicích a novorozenecké oddělení Nemocnice Havlíčkův Brod, kde omezují ftalátové pomůcky i na dětském oddělení. Arnika také navázala spolupráci s fakultní nemocnicí v Motole, která se od roku 2006 snaží nakupovat pouze bezftalátové výrobky. K nejmladším účastníkům projektu patří Nemocnice sv. Alžběty v Lounech, kde se dosud podařilo nahradit veškeré injekční stříkačky a anesteziologické masky z PVC. Náhrada za šetrnější alternativy pokračuje i nadále. Spolupráci s nemocnicemi značně komplikovala skutečnost, že výrobci plastových zdravotnických pomůcek

nemusí uvádět jejich materiálové složení. Změnu má přinést nová směrnice EU, která ukládá povinnost označovat zdravotnické prostředky obsahující nebezpečné ftaláty. Do české legislativy by měla být zabudována v tomto roce.

Jan Losenický



Nemocnice, které ve spolupráci s Arnikou přistoupily k náhradě PVC ve zdravotnictví:

1. Novorozenecké oddělení Fakultní nemocnice v Olomouci
2. Nemocnice Motol v Praze
3. Novorozenecké oddělení Nemocnice České Budějovice
4. Novorozenecké oddělení Nemocnice Havlíčkův Brod
5. Nemocnice sv. Alžběty v Lounech

## Arnika pomůže zajistit péči o lokality Natura 2000

Jedna z možností, jak zastavit úbytek rozmanitosti rostlinných i živočišných druhů, je soustava Natura 2000. Členské státy Evropské unie včetně naší země vytváří systém ochrany biologicky významných území, který je svým rozsahem celosvětově unikátní. Ovšem pouze vyhlásit chráněné oblasti nestačí. Arnika chce spolu s dalšími neziskovými organizacemi pomoci uvést myšlenku Natury 2000 do reality.

Arnika je členem Koalice pro Naturu 2000. Impulzem k jejímu vzniku byla potřeba koordinovat práci na návrhu území, která mají být do Natury 2000 zahrnuta. Dalším cílem koalice je aktivně zapojit neziskové organizace do ochrany evropsky významných lokalit (EVL) a ptačích oblastí (PO). K tomu by měl sloužit plánovaný informační systém. Jeho cílem je poskytnout ostatním neziskovým organizacím i veřejnosti informace o lokalitách, kterým hrozí znehodnocení. Některé EVL a PO jsou ohroženy investičními záměry. Například výstavba jezů na Labi by znamenala zánik Slavíkových ostrovů a poškození dalších území. Část stanovišť chráněných rostlin a živočichů zase ohrožuje nedostatečná péče.

V současné době začínají členové Koalice pro Naturu 2000 mapovat konkrétní EVL a PO. „U zranitelných lokalit chceme kromě specifikace ohrožení navrhnout ve spolupráci s orgány ochrany přírody a vlastníky pozemků i vhodné způsoby péče o území. Majitelům nebo hospodářům, kteří budou nuceni změnit nebo omezit hospodaření, nabídneme také informační servis ohledně náhrad, jež mohou požadovat,“ konkretizovala plánované aktivity projektu Vendula Kubačáková specializující se v Arnice na ochranu biodiverzity.

Projekt Natura 2000 není ojedinělý pouze kvůli tomu, že probíhá na celém kontinentu. Jednou z jeho ústředních myšlenek je prosazování a podpora trvale udržitelného rozvoje v daných lokalitách. Území nemají být zakonzervována, ale využívána způsobem, který neohrozí výskyt chráněných rostlin, zvířat nebo existenci jejich biotopů. Počítá se například s šetrnými způsoby hospodaření a podporou turistického ruchu. Příklady ze zahraničí ukazují, že naturové oblasti mohou vést k vzestupu daného regionu.

Jana Vitnerová

## Přehrady, kanály, dálnice - vize rozvoje české krajiny pro příští desetiletí?

Jedním z pilířů demokracie je možnost občanů účastnit se rozhodování o věcech veřejných. K těm určitě patří i vážné zásahy do životního prostředí. V současné době byly v naší zemi zveřejněny velmi významné koncepty: Politika územního rozvoje a plány oblastí jednotlivých povodí. V následujících měsících je může veřejnost připomínkovat. Návrhy významně ovlivní tvář české krajiny. Je proto dobré se s nimi seznámit, popřípadě vznést připomínky, které mohou mít dopad na jejich konečnou podobu.

V minulém roce se Arnice a dalšími nevládními organizacemi podařilo zastavit záměr Ministerstva zemědělství ČR na výstavbu 200 nových přehrad. Seznam těchto staveb muselo ministerstvo vymazat z celorepublikového Plánu hlavních povodí. Přehrady, regulace a nejrůznější úpravy řek ale nakonec mohou být prosazeny v tzv. plánech oblastí jednotlivých povodí, které upřesňují celorepublikovou koncepci. Se zněním konkrétních návrhů se lze seznámit na internetových stránkách jednotlivých podniků povodí. Připomínky mohou být podány do konce roku 2008.

Koncepcí mimořádného významu je Politika územního rozvoje (PÚR) zveřejněná v květnu Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. Plní roli celorepublikového územního plánu a jejím smyslem je vymezit ty nejdůležitější záměry a stavby. Kraje a obce následně upřesní tyto projekty ve svých územních plánech a začnou chránit

dané plochy před zastavěním. Ministerstvo v PÚR počítá nejen s přehradami, ale i s jezy na Labi u Děčína, Pardubic a Brandýsa nad Labem. Dokument také obsahuje množství nových dálnic, úložiště jaderného odpadu nebo novou atomovou elektrárnu v Blahutovicích.

Během prázdnin se v Praze a Brně uskuteční veřejná projednání PÚR. Arnika zde využije možnosti seznámit se s tímto dokumentem podrobně a rozhodne se, které části bude připomínkovat. Připomínky k PÚR lze elektronicky zasílat na Ministerstvo pro místní rozvoj ČR na adresu hajlud@mnr.cz s předmětem zprávy „Politika územního rozvoje“ anebo prostřednictvím Arniky, a to až do 25. září tohoto roku. Spolu s Ekologickým právním servisem a jinými neziskovkami se naše sdružení také obrátilo na ministra Bursíka kvůli ohrožení přírodně cenných území. Ministerstvo životního prostředí totiž musí zhodnotit vlivy PÚR na udržitelný rozvoj území, lokality soustavy Natura 2000 a životní prostředí vůbec.

Ve studiích, které k PÚR ministerstvo zpracovalo, se konstatuje, že Politika územního rozvoje má na některé cenné lokality významně negativní vliv. Příkladem může být megalomanský projekt ze 17. století - plavební kanál Dunaj-Odra-Labe, který by zničil množství evropsky významných lokalit a několik cenných ptačích oblastí včetně oblasti Heřmanský stav-Odra-Poolží. Proto požadujeme, aby ministerstvo v budoucím stanovisku konstatovalo, že nejsou splněny podmínky jejich ochrany a PÚR nemůže být ve stávající podobě schválena.

Lukáš Matějka, Jan Losenický

## Jak se ředí dioxiny - studie o liberecké spalovně

V Liberci vyřešili problém nakládání s odpady vybudováním velkokapacitní spalovny. Na první pohled jde o optimální řešení. Není třeba hledat místo pro skládku a spalováním se získává teplo a energie. Na stránkách jejího provozovatele společnosti Termizo si můžete dokonce přečíst, že toto a podobná zařízení patří mezi „nejmenší znečišťovatele životního prostředí a nejkvalitnější tepelné zdroje“. Arnika nedávno vydala odbornou studii, která ale dokumentuje, že spalovna i po instalaci nového filtru produkuje nebezpečné dioxiny. Nevypouští je sice do ovzduší, ale končí v jejích odpadech.

Emise dioxinů do ovzduší se společnost nejprve pokusila řešit pomocí procesu vstřikování aktivního uhlí. Toto řešení však nebylo zcela úspěšné, takže byla spalovna v roce 2003 dovybavena katalickým filtrem. V čem je tedy problém? Dioxiny neopouštějí spalovnu pouze komínem. Z celkového množství spáleného odpadu, tzn. asi 90 tun ročně, vznikne asi jedna třetina, tedy přibližně 30 tun za rok tzv. popelovin. Jde o směs popílku a škváry, která obsahuje přibližně 97 % dioxinů produkovaných spalovnou.

Největší podíl dioxinů je v odpadech vzniklých při čištění spalin. Ty jsou ale míchány se škvárou vzniklou po spalování odpadů, takže směs nepřesahuje normy a prodává se pod názvem SPRUK jako stavební materiál. Směs byla v minulosti použita například na stavbu cyklostezky v Chráněné krajinné oblasti Jizerské hory. Používá

ní obdobného materiálu vedlo v britském Newcastle k vážné kontaminaci drůbeže a vajec dioxiny.

Případ spalovny Termizo Liberec dokládá, jak je důležité zajímat se nejen o emise do ovzduší, ale také o složení odpadů. Vedení spalovny po kampani Arniky přislíbilo, že v budoucnu vyřeší tento problém nainstalováním nespalovací technologie CMD, o které se zmiňujeme v následujícím článku. Podle posledních informací však od tohoto záměru upustilo. Jsme proto zvědaví, jak dodrží svůj závazek z integrovaného povolení zbavit nejtoxickejší proud popílku dioxinů. Podle našeho názoru je lepší odpady třídít a recyklovat, pak dioxiny ani další perzistentní organické látky (POPs) nevnikají.



Komín liberecké spalovny, která leží uprostřed města.

Foto: Martin Skalský, sdružení Arnika

Publikaci Arniky „Spalovna komunálního odpadu v Liberci - významný zdroj POPs“ si můžete objednat na stránkách: <http://www.arnika.org/publikace.shtml>.

Jindřich Petrlík

## Seminář Arniky upozornil na nové možnosti likvidace odpadů a znečištění toxickými látkami

Na začátku června zorganizovala Arnika seminář „Nakládání s odpady a toxické látky v životním prostředí“. Akce se příhodně konala v Pardubicích, kde chce společnost AVE CZ rekonstruovat a rozšířit spalovnu nebezpečných odpadů. Podle jiného projektu má poblíž tohoto města zase vyrůst velkokapacitní spalovna. Přednášející na semináři ukázali, že spalování nebo skládkování toxických i komunálních odpadů není nejlepší cesta, jak s nimi nakládat.

Část semináře byla věnována naplňování Stockholmské úmluvy, ke které se Česká republika zavázala před šesti lety. Jejím cílem je mimo jiné omezit úniky velmi nebezpečných perzistentních organických látek (POPs) do životního prostředí. Spalování odpadů ovšem patří k významným zdrojům těchto látek. Mnohem šetrnější jsou nespalovací technologie. Na semináři byla například představena nová česká technologie CMD (Copper Mediated Destruction), která dokáže vyčistit staré ekologické zátěže, jakými jsou sklady zamořené DDT, lindanem apod.

Na opomíjenou možnost šetrného přístupu ke komunálním odpadům upozornil Milan Havel z našeho sdružení: „Myšlenka „zero waste“ nebo-li nulového odpadu vychází z poznání, že suroviny a energii lze ušetřit zejména nevytvářením odpadů. Jejich spalováním se z výrobků vrátí jen malá část (asi 5 %) původně vložené energie, skládkování je dokonce ztrátové. Průkopníkem přístupu se stalo hlavní město Austrálie Canberra. Místní politici a veřejnost se dohodli, že místo vytváření nových skládek a spaloven budou předcházet vzniku odpadů a zvýší jejich recyklaci. Příkladem realizace programu zero waste v našem regionu je slovenská obec Palárikovo. Díky široké osvětě a dobrým službám se městu během 6 let podařilo snížit produkci směsného odpadu z 1250 tun v roce 2000 na 330 tun v roce 2005.“

Přítomní lidé se na semináři v Pardubicích seznámili i s problémy, které doprovází spalování odpadů. Hovořilo se také o možnostech využití nespalovacích technologií pro zdravotnický odpad. Mezi téměř třiceti návštěvníky byli zástupci neziskových organizací, představitelé místních měst a obcí a nechyběli ani odborníci zajímající se o problematiku odpadů.

Jan Losenický

## Mezinárodní tým studentů provedl ojedinělý výzkum pražské zeleně

Pražská zeleň se dostává do středu pozornosti především před volbami do zastupitelstev města i městských částí. Kandidáti vyzdvihují význam stromů a důvody pro rozšiřování zeleně. Reálná politická rozhodnutí po volbách se ale řídí jinými zájmy. Podíl zelených ploch se snižuje, přírodní území ukrajuje výstavba. Nekoncepční zahušťování zástavby může v delším horizontu zhoršit kvalitu života v Praze. Celkový přehled o situaci chybí, každá městská část přistupuje k zeleni zcela odlišně. Rádi jsme proto podpořili rozsáhlý průzkum problematiky, prováděný mezinárodním týmem studentů.

**P**rojekt je součástí magisterského programu Environmentálních studií univerzity v nizozemském Wageningenu a účastnilo se ho kolem třiceti studentů. Budoucí odborníci na životní prostředí ve městech se na samotný průzkum v Praze připravovali několik měsíců. Arnika poskytla studentům zázemí v podobě kontaktů na odborníky, úředníky, politiky a zástupce nevládních organizací, kteří se situací kolem pražské zeleně zabývají.

První výsledky průzkumu přednesli studenti během veřejné debaty, kterou zakončili svůj pobyt v Praze. Z dotazníkových šetření například vyplynulo, že plochy veřejné městské zeleně jsou nejvíce navštěvovány především obyvateli s průměrnými výdělky. V plánech jsou ale nové plochy zeleně navrhovány převážně v oblastech, kde žijí lidé s vyššími platy. Další zjištění ukázala, že účast veřejnosti na rozhodovacích procesech ohledně zeleně v jejich průběhu výrazně klesá. Důvodem je časová náročnost a problémy se získáváním informací.

V brzké době by studenti měli dokončit konečnou zprávu průzkumu. Arnika ji chce využít k prosazování lepšího přístupu k pražským zeleným plochám. Martin Skalský z Centra pro podporu občanů k tomu dodal: „Výsledky předáme magistrátu a městským částem. Během posledních měsíců jsme řešili řadu kauz spojených s úbytkem zelených míst a stromů v Praze. Uvést můžu například kácení spojené s výstavbou městského okruhu, plán vést silnici skrz Letnou nebo snahu vymýtít park v Thákurově ulici. Výsledky průzkumu mohou úředníkům osvětlit, co lidé opravdu chtějí, a proč se vyplatí zelené plochy a stromy zachovávat.“

Jan Losenický

## Zastíní Prahu mrakodrapy?

O unikátnosti Prahy svědčí davy turistů, které ji každoročně navštíví. Ojedinělé historické dědictví v současnosti ohrožují představy investorů o výstavbě výškových budov na Pankráci a jiných místech. Uskutečňuje se scénář, kterého se Arnika obávala. Poté co město podpořilo plány společnosti ECM přicházejí se svými návrhy na další mrakodrapy i jiné developerské společnosti.

**P**lánované výškové budovy na Pankráci jsou předmětem sporů již několik let. Povolení pražského magistrátu k výstavbě dvou věží Epoque zrušilo v roce 2006 ministerstvo kultury. O rok později vyjádřila vážné znepokojení nad celým projektem organizace UNESCO. I přes toto vyjádření ale ministerstvo kultury mrakodrapy následně povolilo. Letos v červnu těsně před zasedáním Výboru UNESCO výstavbu povolil i stavební úřad Prahy 4.

Pankrácké mrakodrapy nejsou pro panorama Prahy jedinou hrozbou. Nedávno byl představen projekt 80 metrů vysoké budovy tzv. Ledové věže, která má stát nedaleko mrakodrapů Epoque. Investoři plánují výstavbu výškových budov také v Holešovicích nebo v Modřanech. Realizace těchto a obdobných staveb znamená jen nenávratné narušení historického panoramatu. Přinese s sebou i zhoršení dopravní situace. Jen na Pankráci má vzniknout kolem osmnácti tisíc parkovacích stání. Nezllepší se ani občanská vybavenost v daných místech, neboť v budovách mají být především kanceláře, jedna z věží má sloužit jako hotel.

V některých jiných metropolích už radnice zjistily, že plánování a usměrňování nové výstavby přináší ovoce. Příkladem může být Postupimské náměstí v Berlíně, kde byla do projektů zahrnuta i realizace parku, dětských hřišť, vyhlídkové věže nebo třeba pěších zón. Příkladem nové čtvrti, která je chloubou města a přináší novou kvalitu jeho obyvatelům, je také La Défense v Paříži založená na rozsáhlé pěší zóně a dobré obsluhovanosti veřejnou dopravou. V Paříži navíc zakazuje výstavbu mrakodrapů v historické části přímo městská vyhláška. Nezasloužila by si i Praha podobně kultivované řešení?

Martin Skalský

## Poradenské okénko

### Co dělat, když...

...se v mém bydlišti plánuje záměr, jež může zhoršit životní prostředí?

Všechny velké záměry musí projít posouzením vlivů na životní prostředí v tzv. procesu EIA. Záměry, které procesu posouzení podléhají, vyjmenovává zákon. Patří mezi ně například těžba surovin, skládky, silnice, továrny, nákupní střediska, sportovní a zábavní areály, parkoviště apod. Úřady musí o těchto záměrech informovat občany, a ti se k nim mohou vyjadřovat. Více na <http://eia.arnika.org>.

...mi úřad neodpovídá na písemnou žádost o informace? Úřad nebo veřejná instituce má na odpověď 15 dní (v případě informací o životním prostředí až 30 dní). Žádost se vyplatí podat písemně; na dopis úřad musí odpovědět. Pokud dělá mrtvého brouka, podejte stížnost proti nečinnosti. V případě informací o životním prostředí nazvěte dopis odvoláním. Stejně postupujte, když nesouhlasíte s tvrzením úřadu, že daná informace nespadá do jeho působnosti. Vzory dopisů naleznete na [http://www.cepo.arnika.org/vzory\\_zakony.shtml](http://www.cepo.arnika.org/vzory_zakony.shtml).

## Arnika Ostrava

Dne 22. května jsme seznámili veřejnost s riziky PVC v souvislosti se Stockholmskou úmluvou. Mezinárodní dohoda zavazuje signatářské země omezit u vybraných látek jejich výrobu, používání a vypouštění do životního prostředí. Prozatím zahrnuje 12 toxických látek, které se v prostředí těžko odbourávají a hromadí se v tělech živočichů a lidí. Některé z nich, například dioxiny, polychlorované bifenylly nebo hexachlorbenzen, vznikají právě při výrobě a likvidaci PVC.

Ve stejném měsíci Arnika podala své připomínky k Programu ke zlepšení kvality ovzduší Moravskoslezského kraje. Program podle nás nestanovil dostatek razantních kroků vůči velkým znečišťovatelům. Navrhli jsme například zavedení emisních stropů pro všechny velké zdroje znečištění ovzduší prostřednictvím vydávání integrovaných povolení. Připomínkovali jsme i neexistenci emisního stropu ohledně prachových částic PM 10 a PM 2,5, na něž se vážou škodlivé látky z ovzduší. Také jsme upozornili na nedostatečnou koncepci ochrany a výsadby zeleně v Ostravě.

Vendula Kubačková

## Arnika Jihlava

Oslavy k výročí Stockholmské úmluvy proběhly i přes poměrně nepříznivé počasí také v Jihlavě. Lidem jsme vysvětlovali nebezpečnost toxických látek a důsledky používání výrobků z PVC. Petici Arniky požadující náhradu PVC za bezpečnější alternativy podepsali desítky kolemjdoucích. Na začátku června jsme se účastnili diskuze s náměstkem primátora a zástupcem firmy Kronospan. Ocenili jsme investice podniku do nového filtru, který výrazně snížil emise prachových částic, i slib společnosti o ukončení používání lepidel na bázi formaldehydu. Jednání firmy budeme sledovat i nadále. Současným největším problémem Kronospanu je vysoká hluková zátěž v areálu a jeho okolí a nedostatečná filtrace emisí na komínové sušárny linky vyrábějící OSB desky.



Mirek Topolánek v Pozdátkách.  
Foto: Milošlav Vyskočil,  
Občanské sdružení Pozdátky bez jezdů

Skládku nebezpečných odpadů v Pozdátkách v červenci navštívil předseda vlády Mirek Topolánek. Potvrdil listopadový slib ministra životního prostředí Martina Bursíka, že skládku odkoupí od společnosti Logika stát a zabezpečí její asanaci. Přejme si, aby nezůstalo u slibů a skládka byla skutečně uvedena do pořádku. Vždyť k havárii, kvůli níž ze skládky unikají toxické látky, došlo už před více než deseti lety.

Ani letos si jihlavská pobočka Arniky nenechala ujít festival Prázdniny v Telči tradičně pořádaný na přelomu léta. V Ekostanu, který organizuje hnutí Brontosaurus, jsme seznamovali návštěvníky s aktuálními problémy Vysočiny. Kromě výstavy o PVC jsme přichystali i promítání dokumentu Zdroj. Po projekci cenami ověšeného snímku následovala beseda s jedním z tvůrců Martinem Skalským.

Jana Vítnerová

## Arnika Děčín

Naše pobočka v květnu zahájila druhou vlnu spotřebitelského výzkumu zaměřeného na potraviny v PVC obalech. Průzkum před děčínskými supermarkety realizovali studenti Gymnázia Děčín, které vedla profesorka Dana Šonková. Paní profesorce i studentům za jejich dobrovolnou pomoc velice děkujeme.

Ve stejném měsíci jsme se zúčastnili akce v Praze, která proběhla v rámci Světového týdne respektu k porodu. Budoucím rodičům jsme doporučili, jak si zařídit domácnost, aby předešli zbytečnému zamoření domova toxickými látkami. Naše prezentace se objeví také na připravovaném CD z této akce.



Na konci happeningu jsme kachničku i s dalšími PVC výrobky vyklopili z nákupního košíku.  
Foto: Jan Losenický, Arnika

K sedmiletému výročí vzniku Stockholmské úmluvy jsme 22. května v šesti městech naší republiky včetně Děčína uspořádali sérii informačních stánků. Lidé mohli získat informace o problematice PVC a podepsat petici za jeho náhradu.

V červnu jsme u děčínské Hypernovy uspořádali happening s názvem „PVC do nákupního košíku nepatří“. Touto akcí jsme reagovali na výsledky květnového průzkumu. Ty ukázaly, že i přes zlepšení povědomí spotřebitelů o rizikosti PVC umí rozpoznat potraviny zabalené do tohoto plastu pouze 15 % lidí. Dobrovolnice Lenka převlečená za žlutou PVC kachničku spolu s dalšími lidmi z Arniky odrazovala zákazníky od nákupu zboží v rizikových obalech.

Kamil Repěš

## Arnika Chotěboř

Na Gymnázium v Chotěboři jsme uspořádali výstavu „Voda v krajině“. Letošní rok je na gymnázium ve znamení vody a výstava Arniky nabídla studentům informace o rekultivaci toků, ochraně před povodněmi nebo vodních ekosystémech. Protože se výstava setkala se zájmem, tak byla následně přesunuta také na základní školu.

Stejně jako v ostatních pobočkách i v Chotěboři proběhla v květnu akce k výročí Stockholmské úmluvy. Na náměstí T. G. Masaryka i dalších místech jsme vysvětlovali lidem význam této dohody a upozorňovali je na škodlivost polyvinylchloridu a toxických látek. Pod petici „Nehrajme si s PVC“ připojilo svůj podpis sto dvacet lidí. Především rodiče malých dětí zajímalo, čím PVC škodí a jak jej lze odlišit od jiných plastů. Kolemjdoucím se líbily i nové plakáty kampaně. Další podpisy pod petici jsme nasbírali během festivalu Fantazie, který se konal na přelomu června a července. V čajovně byly návštěvníkům k dispozici i letáky a další materiály o naší činnosti.

Matěj Man

# Arnika představuje členy týmu

## Martin Skalský

Ochraně životního prostředí se aktivně věnuje patnáct let. Je jedním ze zakládajících členů Arniky. Řídí činnost Centra pro podporu občanů a vede několik projektů. V současnosti ho zaměstnává především problematika zbytečného kácení stromů, plánovaná výstavba pražských mrakodrapů nebo kauzy spojené s dopravní situací hlavního města.



### \* Co tě na tvé práci baví?

O životní prostředí jsem se začal zajímat někdy v patnácti letech. Kvalita prostředí ovlivňuje náš život a je evidentní, že současná civilizace nevěnuje ekologickým problémům dost pozornosti. Mám rád okamžiky, když se dostaví nějaký úspěch, i když to není příliš často. Obecně mě těší pocit, že má práce má nějaký význam a smysl, ačkoliv jestli tomu tak skutečně je, by měli spíš posoudit jiní. Určitým důkazem snad může být množství lidí, kteří se každý týden na Arniku obracejí o radu.

### \* Jaké kauzy na tebe čekají v nejbližší době?

V následujícím roce se bude celý tým Centra pro podporu občanů zaměřovat na problematiku zeleně, územního plánování, a na ochranu vodních prvků v krajině. Z tzv. norských fondů jsme získali prostředky na intenzivní práci v Praze, ve Středočeském kraji a na Vysočině. Předpokládám, že se nám podaří zachránit stovky stromů před vykácením, chceme také připravit návrh k novele zákona, uspořádat výstavu a podobně. Výsledkem naší aktivity by měla být v ideálním případě změna přístupu úřadů ke stromům a vodním prvkům.

### \* Stíháš hodně věcí, máš vůbec čas na odpočinek?

Možná jsem trochu workholik - práce v Arnice mě baví a prokládám ji ještě aktivitami v jiných neziskových organizacích. Snažím se mít ale volné víkendy a vyrazit někam do přírody. Moc rád cestuji a poznávám jiné země. To se někdy spojuje s prací pro neziskovky v zahraničí - ale to už by zas bylo povídání o práci. Každý den hledám možnost, jak si odpočinout - do práce jezdím na kole, čtu knížky, chodím na koncerty, do kina a vždy se snažím najít si čas na přátele.

### \* Provází tě životem nějaké motto nebo myšlenka?

Mohl bych asi opakovat všeobecně známé indiánské přísloví, že Zemi jsme nedostali od svých předků, ale půjčili jsme si ji od našich potomků. To by možná nejvíce vystihovalo, proč mě pořád zajímá životní prostředí - je to určitá lítost nad tím, v jakém stavu naše planeta je, a v jak otřesných podmínkách žije velká část jejích obyvatel. Jinak mě dlouhodobě provází rovněž známé heslo, že když nejde o život, nejde o nic. Snažím se brát věci s odstupem a s nadhledem, protože když bych si měl všechny problémy a malé tragédie, jichž je člověk denně svědkem, brát příliš osobně, nedokázal bych najít energii k cestě kupředu.

## Vendula Kubačáková

Posílila Arniku ke konci minulého roku. Během studií biologie a ekologie na Ostravské univerzitě se zaměřila na hydrobiologii. Kromě koordinace aktivit programu Toxické látky a odpady v Moravskoslezském kraji a poradenské činnosti pro občany se zabývá v programu Příroda i ochranou druhové rozmanitosti.

### \* Proč jsi začala pracovat v Arnice a jak se na svoji práci díváš po půlroční zkušenosti?

Po škole jsem samozřejmě chtěla získat místo v oboru a jakmile se naskytla příležitost v Arnice, zkusila jsem to. Dnes myslím, že to byla dobrá volba. V Arnice se zabývám různými aspekty ochrany životního prostředí a velmi oceňuji, že to není jednotvárná práce. Během půlroku jsem poznala spoustu zajímavých lidí, navštívila hodně nových míst a získala množství zkušeností. Díky práci v programu Toxické látky a odpady jsem si rozšířila „toxické vědomosti“ - předtím by mě například asi nenapadlo zjišťovat, jestli může být PVC zdravý nebo nebezpečný. Dneska už se často v obchodech přistihnu, jak mimoděk při nákupu úplně jiných věcí slídím v regálech, jestli například nemají potraviny balené v PVC.

### \* Na čem právě pracuješ?

Momentálně mě zaměstnává hned několik věcí: koordinace soutěže pro studenty „Naše škola bez jedů“, různé aktivity v rámci programu Toxické látky a odpady, ale i program Příroda.

Současně se připravuji na stěhování ostravské pobočky - doufám, že nová kancelář v centru města bude pro občany snadněji dostupná. Ráda bych také připravila pro naši pobočku program v podobě různých přednášek na téma přírody a životního prostředí.

### \* Jak dobíjíš svoji energii?

Dobít energií mě dokáže procházka v přírodě, dobrý film, poslech oblíbené hudby, dobrá knížka nebo posezení s přáteli. Už pár let se věnuji také orientálnímu tanci, což je pro mě také skvělý způsob relaxace.

### \* Co bys chtěla v budoucnu dokázat?

Určitě bych se chtěla dál věnovat svému oboru - je to věc, která mě baví. Proto také začínám doktorské studium biologie. Biologie nám objasňuje, proč to tak či onak v přírodě chodí. Život na naší planetě má mnoho forem a každá je unikátní. Lidé zatím umí přírodu poměrně dobře ničit, ale mnohem složitější je chránit ji. Proto chci také předávat získané vědomosti dál. Jak říká jeden moc hezký citát: Příroda je stále otevřená kniha a jen v ní opravdu stojí za to číst.



-red-